

Recenzja dotycząca dorobku naukowego, dydaktycznego i organizacyjnego Pana dra Jarosława Kucharskiego dla celów postępowania habilitacyjnego

Ocena istotnej aktywności naukowo-dydaktycznej Pana dra Jarosława Kucharskiego

Pan dr Jarosław Kucharski uzyskał magisterium z filozofii na Uniwersytecie Jagiellońskim w 2002 roku. Stopień naukowy doktora nauk humanistycznych w dyscyplinie filozofii otrzymał 15 stycznia 2009. Tytuł rozprawy doktorskiej brzmi: *Usprawiedliwione kłamstwo we współczesnej etyce stosowanej*. Jej promotorem był prof. dr hab. Włodzimierz Galewicz.

Do rozpoczętego postępowania habilitacyjnego Kandydat przedłożył dorobek naukowo-dydaktyczny i organizacyjny. Dorobek naukowo-badawczy Pana dra Jarosława Kucharskiego obejmuje siedem artykułów w czasopismach naukowych, piętnaście rozdziałów w monografiach naukowych oraz rozprawę habilitacyjną *Etyka przywództwa*, Wydawnictwo Naukowe Akademii Ignatianum 2021, ss. 460. Jest także autorem podręcznika dla kształcenia liderów związków zawodowych (*Liderzy związków zawodowych – edukacja przez całe życie*), przetłumaczonego na języki hiszpański i angielski.

Przedłożony dorobek Kandydata postaram się ocenić w oparciu o Ustawę z dnia 20 lipca 2018 roku „Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce” (art.219 ust.1 pkt. 2 oraz Dz.U z 2020r. poz. 85 z późn.zm.). W kolejności zostanie omówiona rozprawa habilitacyjna, inne artykuły naukowe w czasopismach i rozdziały w monografiach oraz jego działalność dydaktyczna i organizacyjna.

I. Dorobek naukowy

1. Rozprawa habilitacyjna: *Etyka przywództwa* Wydawnictwo Naukowe Akademii Ignatianum w Krakowie, Kraków 2021, ss. 460.

Autor rozprawy omawia etykę przywództwa i skupia się na pogłębionej analizie podstawowych zagadnień etycznych i metaetycznych związanych z kwestią przywództwa w różnych sferach życia publicznego. Równocześnie chce ustalić, które czynniki mają istotny wpływ na efektywność przywódcy w obszarze wyznaczonych i realizowanych przez niego działań. Cennym wkładem w rozprawie jest ukazanie normatywnych modeli przywództwa, które wcześniej – jego zdaniem – nie były poddawane w sposób wystarczający krytycznej analizie z etycznego i metaetycznego poziomu. W całej rozprawie Habilitant często odwołuje się do tekstów Joanne B. Ciulli oraz T. Price’a. Jego zdaniem ci autorzy starają się powiązać dobre przywództwo z przywództwem pojmowanym w sensie etycznym. Stąd też Autor rozprawy stara się przede wszystkim ukazać związki między efektywnością lidera a

jego etycznością. Habilitant w swojej rozprawie jasno określił metodę badawczą, w której ocenia i porównuje wybrane definicje przywództwa oraz ich możliwe implikacje. Wydobywa ważniejsze modele przywództwa obecne w historii filozofii ale w sposób szczególny zajmuje się współczesnymi modelami przywództwa.

Całość rozprawy została podzielona na cztery części. W części pierwszej Habilitant przeprowadził analizę historyczną modeli przywództwa, w drugiej przedstawił współczesne interpretacje przywództwa podkreślając znaczenie „wierności” (*integrity*) przywódcy wobec siebie i wyznaczonych celów danej grupy, której przewodzi. I wreszcie w części trzeciej i czwartej, które są istotnym wkładem Habilitanta do omawianej dyscypliny naukowej, omówione zostały metaetyczne zagadnienia odkryte w trakcie wcześniejszej rekonstrukcji etosów i przedstawiona została własna propozycja normatywna w zakresie etyki przywództwa.

Autor rozprawy w sposób jasny i przystępny omówił teorie przywództwa w koncepcjach klasycznych filozofów. Uporządkował je według strategii działania. W ten sposób wymienił:

- Strategię różnych sposobów realizacji dobra (Platońsko-Tomaszowa).
- Strategię dostosowania się do danej sytuacji (Protagorejska, Arystotelesowsko-Augustyńska). W tej koncepcji przywódca pozwala realizować poszczególnym jednostkom wartościowe działania i cele nawet, gdy kontekst społeczny nie pozwala na osiągnięcie wysokich moralnych standardów.
- Strategię zmiany (Hegel, Mill). gdzie rolą lidera jest dążenie do zmiany zastanych reguł moralnych.
- Strategię strażnika reguł (Hobbes). Według tej koncepcji lider nie troszczy się o moralny poziom poddanych, ale skupia się na celu minimalnym jakim jest przetrwanie społeczności.

Strategie te, oparte na klasycznych ujęciach Habilitant skonfrontował z aktualnymi modelami przywództwa, starał się przy tym wskazywać implikacje etyczne tych modeli. Podejmując analizę poglądów klasycznych filozofów na temat przywództwa wyróżnia trzy podstawowe koncepcje relacji wobec norm moralnych:

- liderzy powinni podlegać tym samym normom moralnym co pozostała część społeczności, zarówno w wyborze celów jak i środków do zrealizowania wybranego działania (Marek Aureliusz, św. Augustyn, św. Tomasz z Akwinu oraz Kant),
- działaniem etycznym jest skuteczna realizacja celów, zatem jeżeli normy stoją na przeszkodzie bycia skutecznym należy je odrzucić bądź zmodyfikować (Kalikles, Machiavelli i Nietzsche),
- liderzy powinni podlegać ogólnym normom moralnym co do zasady, lecz w sytuacji konfliktu mogą, a nawet powinni, je odrzucić (Protagoras, Arystoteles, Hobbes, Hegel, Mill i Nietzsche). (Zob. *Etyka przywództwa*, s.251-254).

Dla Autora rozprawy najbardziej interesujący wydaje się grupa trzecia. Autor wspiera się tu z jednej strony poglądami B. Ciulli, próbującej łączyć w spójną całość etyczność z przywódczością. Z drugiej strony wskazuje na koncepcje Arystotelesa i św. Augustyna,

kórzy zauważali różnice pomiędzy idealnymi a pragmatycznymi typami liderów. Wskazywali, że czasem lepszy jest jakikolwiek lider (nawet nieetyczny) niż żaden. Habilitant wskazuje przy okazji niekonsekwencję Marka Aureliusza, a także rozbieżność pomiędzy zaleceniami płynącymi z *Rozmyślań* a skutkami działań tego filozofa i cesarza.

Po analizie poglądów wybranych filozofów Habilitant dostrzega potrzebę budowy etyki przywództwa jako odrębnej dziedziny etyki zawodowej. Tu odwołuje się do poglądów T. Price'a, który postuluje rozróżnienie etyki na zwyczajną (*everyday ethics*) i „nadzwyczajną”. Ta druga ma być stosowana w sytuacjach wyjątkowych. Za Price'm wskazuje, że liderzy rzadko stają w obliczu wyzwań, które się pojawiają w sytuacjach skrajnych (*Etyka przywództwa*, s.384-385). Kłamstwo, gdy należy ratować czyjeś życie, staje się usprawiedliwione. Jednak w etyce zwyczajnej brak jest skrajności. Dlatego rozszerzanie takich nadzwyczajnych usprawiedliwień byłoby nadużyciem z punktu widzenia teorii i pragmatyki. Niedopuszczalne byłoby takie usprawiedliwienie w Kantowskim projekcie etyki. Habilitant opowiada się za poglądami Price'a, który, zgodnie z intuicjami Kanta, odrzuca uzasadnianie przypadków naruszania norm etyki życia codziennego za pomocą argumentów odwołujących się do przypadków skrajnych. Wskazuje też, że taka praktyka prowadzi liderów do łamania norm moralnych w coraz większym zakresie.

Ważna w rozprawie wydaje mi się analiza współczesnych, normatywnych modeli przywództwa. Do analizy Autor wybrał koncepcje przywództwa transformującego (Burns), transformatywnego (Bass), służebnego (Greenleaf), autentycznego (Seligman, Csikszentmihalyi) oraz przywództwa charyzmatycznego (Conger, Kanungo). Autor wskazuje, że ani przywódca transakcyjny, ani też transformujący nie jest związany więzami moralnymi, ograniczenia mogą wynikać z umowy pomiędzy zwolennikami a liderem. Jedyne ograniczenie moralne lidera w tych dwóch modelach to zakaz stosowania przymusu. Modele te są obowiązujące zarówno dla relacji, ocenianych jako etycznie poprawne, jak i w odniesieniu do struktury sekt (*Autoreferat*, s. 5). Z punktu widzenia Price'a modele te bez uzupełnienia o kodeks moralny, mogą służyć jako uzasadnienie dla moralności wyjątków.

W ostatniej części rozprawy Habilitant podaje propozycję normatywną dla etyki przywództwa. W oparciu o dokonane analizy historycznych oraz współczesnych modeli przywództwa dostrzega potrzebę uporządkowania tej dziedziny. Stwierdza, że:

- Wierność oraz inne postawy moralne nie są do końca sprecyzowane we współczesnych modelach przywództwa.
- Absolutystyczne modele etyki lidera wydają się nie odzwierciedlać rzeczywistych ocen moralnych wystawianych przywódcom.
- W ramach etyki (lub etyk) przywództwa brak jest wyraźnego rozróżnienia poziomów obowiązywalności norm i zaleceń moralnych.

Próba uporządkowania tych kwestii musi się wiązać z dookreśleniem zakresu obowiązywania norm moralnych w odniesieniu do lidera oraz wskazania ograniczeń, z jakimi musi się zmierzyć każda etyka przywództwa (*Etyka przywództwa*, s.391).

Cennym aspektem rozprawy jest wskazanie przez jej Autora ważnych cech, którymi powinien charakteryzować się lider. Przede wszystkim powinien mieć świadomość własnych wartości i przekonań moralnych. Bez tego nie będzie mógł realizować cnoty wierności, gdyż będzie wierny raczej nazwom wartości niż ich treściom, ich pozorom a nie istocie.

Samoświadomość aksjologiczna łączy się z samodoskonaleniem (*Etyka przywództwa*, s.404-405). Można je jako doskonalenie środków przewodzenia oraz doskonalenie rozumienia kierujących liderem wartości i wynikających zeń działań. I ta druga forma jest najważniejsza, gdyż, jak podkreśla Autor, głównym celem lidera powinno być działanie na rzecz obiektywnych wartości, niezależnie od własnych korzyści.

Samoświadomość i wierność własnym poglądom musi się łączyć ze szczerością. Lider nie może wprowadzać w błąd swoich zwolenników, co wiąże się z kwestią szacunku dla autonomii zwolenników. Zasada autonomii pochodzi od Kanta, który nakazał działać na rzecz rozwoju człowieczeństwa, tak aby owo „człowieczeństwo” było zawsze traktowane również jako cel, nie zaś tylko jako środek do osiągnięcia innych celów. Autonomiczną osobę poznaje się po tym, że dba o spójność pomiędzy preferencjami, planami i wartościami, by tak rzec, centralnymi dla swojej tożsamości, a preferencjami w stosunku do tego peryferyjnymi. Dlatego też autonomiczny lider powinien dbać o autonomię swoich podwładnych, czy zwolenników (*Etyka przywództwa*, s.407-408).

Autor rozprawy zauważa, po przeanalizowaniu licznych modeli przywództwa, że bazują one na analizie biografii, na wybranych teoriach psychologicznych lub na treściach religijnych. W małym stopniu badają kwestie założeń filozoficznych, a w szczególności etycznych. Taka perspektywa – jego zdaniem – prowadzi do uznania za istotny wzorzec moralny wierność, która jest terminologicznie dosyć niejasnym pojęciem. W modelach tych brak refleksji nad kwestią powinności powoduje przemieszczanie zaleceń etycznych z efektywnościowymi. Brak odróżnienia, z którego zbioru jest dana norma prowadzi niektórych badaczy (n.p. Ciulla) do zalecania liderom, aby ci stali się „moralnymi herosami”. Stawianie nadmiernych wymagań moralnych przed liderami może być jednak nieefektywne. Autor przypomina tu rozróżnienie Price’a na wielkich przywódców i codziennych liderów. Wielcy przywódcy nie zawsze byli liderami dobrymi w sensie moralnym (*Etyka przywództwa*, s.429-430). Pomimo to nad ich etycznymi potknięciami przechodzi się do porządku dziennego. W przypadku liderów codziennych na taką wyrozumiałość trudno liczyć.

Walory rozprawy:

1. Autor rozprawy wykazał się przejrzystością myślenia i konsekwentnym przedstawieniem podstawowej tezy. Układ całej monografii jest spójny i poszczególne rozdziały są ze sobą logicznie powiązane. Spełnia ona formalne wymagania pracy

naukowej. Język, którym posługuje się Autor jest jasny i łatwy dla czytelnika. Przypisy są poprawne i osadzone w źródłowej literaturze. Habilitant umiejętnie wykorzystał w pracy bogatą literaturę (zwłaszcza anglojęzyczną) w postaci książek i artykułów. Od strony redakcyjnej praca zasługuje na pochwałę. Ponadto, podjął się tematu ważnego i aktualnego. Uczynił to w sposób naukowo poprawny. Przedłożona rozprawa habilitacyjna zawiera wiele nowych treści poznawczych. Trzeba zauważyć, że Autor zapoznał się w sposób wyczerpujący z literaturą na ten temat i miał wystarczającą bazę do własnej refleksji nad wybranym zagadnieniem.

Habilitant używa precyzyjnych wyrażeń i definiuje podstawowe pojęcia. Pod rozdziałami są streszczenia, które pomagają czytelnikowi śledzić pochodź myślowy Autora. Habilitant panuje nad tekstem, który nie jest przegadany. Podjęte zagadnienia są konsekwentnie rozwijane. Ponadto Autor rozprawy sporządził wyczerpującą Bibliografię, Indeks Osobowy oraz Indeks Rzeczowy. Dzięki temu monografia może być bardziej pożyteczna dla czytelnika, który zajmuje się podobną tematyką filozoficzną.

2. Przy omawianiu ważnych zagadnień filozoficznych Autor przedstawia je w świetle różnych kierunków filozoficznych, ale nie tylko dokonuje rekonstrukcji poglądów wybranych myślicieli. Chce zarazem ukazać genealogię przywództwa politycznego i umiejętnie przechodzi do sformułowania roli i znaczenia lidera w sferze przedsiębiorczości i ekonomii. Nawet więcej, wskazuje, że omawiane modele nie ograniczają się do przywództwa w określonej grupie społecznej. Ponadto stara się określić formułę modelu otwartego, umożliwiającego adaptację do konkretnych zadań. W całej rozprawie Habilitant zdobył się na myślenie samodzielne i panowanie nad materiałem. Śmiało konfrontuje omawiane poglądy. Ponadto umiejętnie wydobywa rolę i znaczenie przywództwa w różnych sferach rzeczywistości społecznej. Przedstawił i zarazem przybliżył to pojęcie w sposób przekonujący dla przedstawicieli różnych nurtów filozoficznych.

3. Kiedy Autor rozprawy omawia zagadnienie przywództwa to używa konkretnych argumentów w celu powiązania prawdy z funkcjonowaniem lidera/managera w sferze życia politycznego i ekonomicznego. Autor zdobył się na opracowania własne tabel (s.112). W tym przypadku cechuje się własnym, twórczym opracowaniem, które jest wydobyciem istotnych cech przywódcy. Często w pracy Habilitant wykazuje się precyzyjnym myśleniem analitycznym. Przy ważniejszych paragrafach czyni podsumowanie myśli omawianego autora. Kiedy Habilitant podaje definicję przywództwa np. w ujęciu J.M. Burnsa, to podaje ją krytyce i wyjaśnia złożoność problemu (s.262). Czyni to także w innych miejscach (ss.267 - 269).

4. Habilitant przedłożył nowatorską propozycję normatywną w zakresie etyki przywództwa. Porządkując zalecenia normatywne dotychczasowych modeli przywództwa, za A. M. Kaniowskim i R. M. Chisholmem przyjął podział na czyny zakazane, neutralne, nakazane i supererogacyjne (w tym ostatnim wyróżniono czyny supererogacyjne o wysokiej wartości moralnej oraz tak zwaną błahą supererogację). Na ten podział nałożył zaproponowane przez J. Ciullę trzy obszary analizy: etykę lidera, etykę relacji ze zwolennikami oraz etykę celów przywództwa. Korzystając z takiej analitycznej siatki starał

się uporządkować zakresy obowiązków lidera. Przyjęta klasyfikacja pozwala, zdaniem Autora, na ustalenie „moralnego minimum” – działań nakazanych i zakazanych liderowi, tak aby nie zaniżyć standardu moralnego. Przedstawienie tak sklasyfikowanych norm umożliwia ich adaptację do specyfiki przywództwa w obszarach takich, jak polityka, przywództwo w firmach, przywództwo militarne, w organizacjach pozarządowych, edukacji czy w grupach nieformalnych.

Uwagi krytyczne:

1. Uważam, że w rozprawie zawarty jest za długi tekst historyczny o przywództwie. Podobny opis możemy znaleźć w encyklopediach, podręcznikach historii filozofii. Habilitant mógł się ograniczyć do wątków administracyjno-gospodarczych danego przywódcy, a nie prowadzić dokładnej politycznej charakterystyki działania władców.

2. Wprawdzie Habilitant zachował proporcje w doborze autorów, z których korzysta w całej pracy, jednakże brakuje wyraźnego zaznaczenia ze strony Autora, w którym nurcie filozoficznym zawierają się jego poglądy. Idzie mi o zaznaczenie wyraźnych podstaw antropologicznych, z których wypływa jego własna koncepcja etyki przywództwa. Część historyczna, jak i poglądy współczesnych autorów na temat przywództwa, jest rozbudowana przez Habilitanta i niekiedy ma się wrażenie, że Autor przedstawia „mozaikę” różnych myślicieli i moim zdaniem nie wyznacza wyraźnej linii demarkacyjnej, po której stronie się opowiada. Różnorodność prezentowania poglądów wielu autorów jest czymś pozytywnym, jednakże wyraźne opowiedzenie się Habilitanta za jedną ze szkół i ukazania argumentacji dlaczego opowiada się za takim, a nie innym rozwiązaniem, nadałoby rozprawie bardziej osobistego i twórczego wkładu Autora do omawianej problematyki. Przedstawienie paradygmatu personalistycznej lub utylitarno-pragmatycznej koncepcji człowieka ułatwiłoby pełniejsze zrozumienie koncepcji przywództwa we współczesnym społeczeństwie. Można też skonfrontować przywództwo w perspektywie liberalizmu, kolektywizmu, czy innego nurtu (władza, obywatel, pracodawca – pracownik, firma, korpo).

3. Habilitant wykazał się wyjątkową erudycją i znajomością zagadnień związanych z przywództwem w różnych sferach życia publicznego: polityka, ekonomia, życie gospodarcze, jednakże – wedle mojego rozeznania – ograniczył się do sfery sprawozdawczo-rekonstrukcyjnej. Wprawdzie cennym wkładem samego Habilitanta są opracowane przez niego różnego rodzaju tabele podsumowujące, jednakże brak określenia przez niego, które z tych modeli mu bardziej odpowiadają i dlaczego. Zdaję sobie sprawę, że być może w imię obiektywizmu naukowego Habilitant starał się ograniczyć do precyzyjnego przedstawienia poglądów poszczególnych myślicieli bez wyraźnej osobistej oceny. Jednak jego osobista interpretacja myśli tychże autorów oraz podanie wyraźnego kierunku poglądów własnych dałoby pracy więcej oryginalności.

W związku z tym warto byłoby **postawić Habilitantowi pytanie**: Mając na uwadze etykę cnót, personalizm i utylitaryzm, czy jesteśmy w stanie wypracować jakiś spójny model „etyki przywództwa”? Czy Habilitant byłby w stanie na obecnym etapie badań a może i w kolejnych pracach sformułować własną koncepcję takiej etyki i w oparciu o nią podać podstawowe cechy moralne dobrego lidera dzisiaj? Byłoby to niewątpliwie

wymagające zadanie, ale też na pewno bardziej inspirujące (dla Autora i dla czytelnika), niż relacjonowanie dotychczasowych rozwiązań.

2) Artykuły/rozdziały w monografiach:

Habilitant opublikował 15 rozdziałów w monografiach i 7 artykułów w czasopiśmie naukowych. Twórczość naukową Habilitanta ilustruje **Indeks Hirscha (2.0)**.

Tematyka tych artykułów jest różnorodna i bardzo ciekawa. Mieszczą się one w kręgu głównych zainteresowań Autora w następujących obszarach badawczych: filozofia społeczna, etyka w wymiarze praktycznym, w szczególności etyka przywództwa oraz komunikacja, etyczne znaczenia zgody i warunki jej ważności.

W celu przybliżenia metody badawczej i samej struktury artykułów i rozdziałów w monografiach omówię niektóre z nich:

1. *Etyka biznesu a naganne powszechne praktyki, w: Prakseologia 149, 2009, s. 241-252.*

Temat podjęty przed Habilitanta jest aktualny i ważny w kreowaniu relacji społeczno-gospodarczych. Autor próbuje znaleźć schemat postępowania firm, które znajdują się w otoczeniu akceptującym i notorycznie stosującym pewne praktyki (n. p. manipulacyjne strategie negocjacyjne, korupcja, fałszerstwa księgowo), które uznawane są za niemoralne. Przedstawia dwie możliwości postaw, alternatywne dla firm działających w takim środowisku: stanowisko absolutystyczne w stosunku do wartości moralnych; postawę adaptatywną do sytuacji, zbliżoną do etyki obowiązków warunkowych (*prima facie*).

W dalszej części artykułu Habilitant przedstawia poglądy R. M. Greena oraz R. de George, ukazując obustronną krytykę przywołanych filozofów. Ukazał także inne spojrzenie na analizowany problem. Szczegółowo opisał punkt widzenia G. Deesa i P. Crampton'a, którzy uważają, iż ograniczenie się wyłącznie do reaktywnego angażowania się w powszechne praktyki osłabia pozycję danej firmy.

Habilitant wykazał się wnikliwością w badanym temacie i przyjął proponowane przez R. M. Greena warunki angażowania się w negatywne praktyki, jako podstawę do decyzji o zaangażowaniu się lub nie w taką praktykę. Jednak uznał je za niewystarczające i wskazał na konieczność uzupełnienia tych warunków przez wymóg stosowania ich wyłącznie w ramach aktywnej samoobrony, z uwzględnieniem zasady budowania zaufania, co ograniczałoby usprawiedliwianie angażowanie się w naganne moralnie praktyki.

2. *Miejsce sumienia we współczesnym świecie, referat (z A. Trąbką): Społeczno-kulturowe i emocjonalne aspekty funkcjonowania sumienia, Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie, 2015.*

Autor przeprowadził antropologiczno-psychologiczne rozważania dotyczące regulacji zachowań moralnych i uniwersalnego charakteru elementów sumienia jako podstawowego zmysłu moralnego. Jest to praca o charakterze metaetycznym. Analizie poddano trzy cechy

sumienia, a mianowicie: uniwersalność, charakter wewnętrzny i autonomiczny oraz rozumowy. Problem uniwersaliów rozważono w oparciu o myśl G. P. Murdocka oraz C. Levi-Strauss'a. Poszukując odpowiedzi na pytanie czy sumienie stanowi wewnętrzny regulator zachowania powołano się na L. Kohlberga oraz koncepcję R. Benedicta. Dyskusja na temat roli czynników emocjonalnych w zachowaniach moralnych prowadzona była w odniesieniu do badań J. Haidta. Habilitant na podstawie wiedzy antropologicznej o uniwersaliach kulturowych wskazuje na powszechność prasu sumienia oraz sugeruje istnienie zmysłu moralnego, który określone sfery ludzkiego działania każe regulować wedle zasad moralnych. Ponadto wskazał, że emocje mogą odgrywać ważną rolę w ocenie moralnej czynów ludzkich. Podkreślił też, iż sądy i intuicje moralne poszczególnych jednostek są tworzone pod wpływem społeczeństwa i tym samym nie są tylko rezultatem indywidualnego poznania moralnego. Autor sugeruje, że badania nad sumieniem powinny w większym stopniu uwzględniać nie tylko sferę rozumową ale także czynniki emocjonalne i społeczne.

3. *Strach przed etyką w: B. Bodzioch-Bryła (red.) Anatomia strachu. Strach, lęk i ich oblicza we współczesnej kulturze, 2017, s. 151 - 161.*

Rozważania zawarte w powyższym tekście Autora, mają na celu znalezienie odpowiedzi na pytanie czy etyki można się bać. Habilitant powołuje się na stanowisko J. Ciulli, szczegółowo analizując trzy uzasadnienia fobii etycznej. Zdefiniowane zostało pojęcie etykofobii oraz określone zostały przyczyny tego zjawiska. Najważniejszymi efektem pracy jest ukazanie możliwych rozwiązań problemu etykofobii: upowszechnianie etycznego sposobu myślenia oraz zachęcanie do samodzielnej refleksji etycznej i dostarczanie narzędzi intelektualnych. Ważne ponadto w przekonaniu Autora, z czym w pełni się zgadzam, jest przywrócenie emocjom i intuicjom moralnym należnego im miejsca w refleksji etycznej.

Habilitant w pracy odnosi się do filozofii Kanta, mimo, że nie wykorzystał jego stanowiska w dyskusji nad strachem przed etyką. Z pewnością dokonał szerokiego przeglądu literatury w zakresie strachu wywoływanego przez zachowania etyczne i nieetyczne, niemniej jednak ostatnia część pracy, mająca być zwieńczeniem refleksji nad etykofobią, odbiega od zasadniczego celu pracy. Brak tu również odniesienia do resentymetu, który niewątpliwie jest efektem etykofobii.

Poza publikacjami należy dodać, że Habilitant brał udział w trzech redakcjach monografii naukowych, które zawierają bogaty materiał o charakterze interdyscyplinarnym. Są to:

1. Ł. Burkiewicz, P. Duchliński, J. Kucharski, (red.), *Oblicza wody w kulturze*, Wydawnictwo Ignatianum Kraków, 2014.
2. Ł. Burkiewicz, J. Kucharski (red.) *Etyka w organizacji: zarządzanie, kultura, polityka*, Wydawnictwo Ignatianum, 2016.
3. Ł. Burkiewicz, J. Kucharski, *Kultura na rynku. Wybrane zagadnienia z zarządzania, marketingu i ekonomiki w sferze kultury*, WAM, Kraków, 2017.

Ogólna charakterystyka publikacji

Łatwo zauważyć, że spektrum zainteresowań i prac badawczych Kandydata obejmuje wiele różnych zagadnień w zakresie filozofii społecznej i etyki. Autor w przedłożonych publikacjach stara się ukazać aktualne i ważne zagadnienia w dziedzinie etyki stosowanej. W publikacjach pojawiają się także wątki o podstawach antropologiczno-etycznych życia społecznego i ekonomicznego. W swoich tekstach Habilitant umiejętnie łączy teoretyczne rozważania z konkretnym zastosowaniem zasad moralnych i wartości. Odwołuje się do źródłowych i zarazem bardzo ciekawych tekstów filozoficznych, poczynając od starożytności do czasów współczesnych. Na uwagę zasługuje bardzo dobra znajomość literatury anglosaskiej, zwłaszcza współczesnej.

W oparciu o przedłożone publikacje należy jednoznacznie stwierdzić, że Habilitant opanował bardzo dobrze warsztat filozoficzny w czasie studiów doktoranckich na Wydziale Filozoficznym UJ i w duchu analityczno-krytycznym dalej rozwija główne wątki myśli filozoficznej dotyczące życia publicznego. Jego teksty filozoficzne cechują się rzetelnością naukową i spójnym przedstawieniem podjętego tematu. W omawianych pracach zauważam dobre osadzenie Autora w źródłowych tekstach wybranych przez niego filozofów i dużą ostrożność w formułowaniu ocen i ostatecznych wniosków. Sugeruję aby Habilitant jeszcze odważniej wyszedł poza sferę sprawozdawczo-rekonstrukcyjną i zdobył się na bardziej śmiało i odważne interpretacje omawianych tekstów. Kandydat posiada wystarczającą wiedzę i przygotowanie żeby uczynić ten odważny krok. Taka postawa badawcza z równoczesną jego otwartością na poglądy filozofów z innych nurtów filozoficznych, jeszcze bardziej wzmocni i ugruntuje sam paradygmat myślenia w obrębie dotychczasowego filozofowania Kandydata. Argumentacja, którą proponuje Habilitant w swoich publikacjach połączona jest z dokładną analizą i wyważoną oceną omawianego zagadnienia.

II. Działalność dydaktyczna i organizacyjna

Pan dr Jarosław Kucharski pracuje na stanowisku adiunkta w Instytucie Filozofii Akademii Ignatianum w Krakowie od października 2011.

A) Dydaktyka

Był promotorem pomocniczym w dwóch przewodach doktorskich:

1. Ł. Bartkowicz, *Założenia filozoficzne koncepcji wolności Amartyi Sena. Studium analityczno-krytyczne* (promotor: Prof. AIK P. Duchliński).
2. P. Winiarska, *Filozofia podmiotu w ujęciu Calvina Schraga. Dyskusja z postmodernistyczną dekonstrukcją jaźni*, (promotor: ks. prof. dr hab. G. Hołub)

Ponadto wypromował cztery prace magisterskie oraz 13 prac licencjackich. Dotyczyły one przede wszystkim zagadnień z zakresu etyki stosowanej.

W trakcie pracy jako wykładowca prowadził następujące wykłady i konwersatoria: Etyka biznesu, Etyka ogólna, Etyka szczegółowa, Argumentacja w etyce, Komunikacja społeczna, Lektura klasyków filozofii, Kodeks etyki coacha, Etyka dziennikarska, *Contemporary ethical issues in organisations*, Filozofia i przedsiębiorczość. Ponadto wykładał także przez dwa lata na Uniwersytecie Jana Kochanowskiego w Kielcach (Wprowadzenie do filozofii dla pedagogów) oraz w Instytucie Psychologii Stosowanej Uniwersytetu Jagiellońskiego (filozofia z elementami logiki).

B) Osiągnięcia organizacyjne

W trakcie pracy naukowo-dydaktycznej na AIK pełnił szereg funkcji. Był członkiem Rady Dyrektorskiej Instytutu Filozofii, członkiem zespołu mającego na celu przygotowanie wniosku o otwarcie kierunku psychologia (otwarty w r. akademickim 2013/2014), członkiem zespołu przygotowującego studia podyplomowe „Etyka”, kierownikiem studiów podyplomowych w Wydziale Filozoficznym AIK. Aktualnie jest wicedyrektorem do spraw studenckich Instytutu Filozofii AIK, pełnomocnikiem Rektora do spraw Społecznej Odpowiedzialności Uczelni oraz opiekunem Filozoficznego Koła Naukowego „Eidos”.

Ponadto redagował dodatek prasowy dotyczący filozofii w ramach projektu „Humanistyka ma przyszłość”. Brał udział w nagraniach na kanale „Logika codzienna” w serwisie Youtube – dyskusją o wojnie sprawiedliwej oraz prowadził dyskusję na temat: „Pandemia, szczepienia i przywileje”.

1. Kandydat wydatnie współpracuje z innymi uczelniami w kraju i zagranicą:

W ramach programu Erasmus+ odbył wizyty w Uniwersytecie w Bremie (maj 2015) oraz Uniwersytecie Wileńskim (grudzień 2016). Prowadził tam zajęcia w języku angielskim na temat etyki przywództwa oraz etyki negocjowania i komunikacji.

W 2012 nawiązał współpracę z Europejskim Centrum Spraw Pracowniczych (*Europäisches Zentrum für Arbeitnehmerfragen – EZA*), w której zrzeszone jest ponad 70 organizacji, głównie z UE i państw stowarzyszonych – związków zawodowych, organizacji ekonomii społecznej oraz uczelni wyższych. Wśród tych uczelni należy wymienić badaczy zatrudnionych na Uniwersytecie św. Pawła w Madrycie (Hiszpania), Uniwersytecie w Coimbrze (Portugalia) oraz Uniwersytecie Babeša i Bolaya (Kluż-Napoka, Rumunia). W oparciu o powyższą współpracę Habilitanta z powyższymi uczelniami opracowano unikalny i innowacyjny program dla młodych liderów związkowych.

Ponadto Habilitant opracował i opublikował podręcznik: *Liderzy związków zawodowych – edukacja przez całe życie*, który jest wykorzystywany w szkoleniu młodych liderów (został przetłumaczony na j. hiszpański i angielski).

Trzeba podkreślić, że cała działalność naukowo-badawcza Kandydata jest zbieżna jest z jego działalnością dydaktyczną.

2. Udział w projektach badawczo-rozwojowych:

Habilitant brał udział w grantach: „Pomniki polskiej filozofii chrześcijańskiej w XX i XXI wieku”, kier. Ks prof. dr hab. Maciej Bała. Projekt był finansowany przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego w ramach konkursu „Pomniki polskiej myśli filozoficznej, teologicznej i społecznej XX i XXI wieku” w latach 2016-2020 (Nr rej. 0033/FIL/2016/90).

W ramach projektu „Skuteczne standardy nadzoru” organizowanego przez Kancelarię Prezesa Rady Ministrów i Szefa Służby Cywilnej a współfinansowanego z Europejskiego Funduszu społecznego opracował i przeprowadził program doradczo-rozwojowy dla pracowników Wojewódzkich Inspektoratów Ochrony Roślin i Nasiennictwa oraz Wojewódzkich Inspektoratów Weterynaryjnych.

3. Wpływ działalności naukowej na funkcjonowanie społeczeństwa i gospodarki:

Habilitant nawiązał współpracę z firmą PWC Polska, Krajową Izbą Turystyczną w Zakopanem, Grupą Inphotech jako konsultant do spraw komunikacji.

4. Nagrody i wyróżnienia:

Habilitant otrzymał następujące wyróżnienia:

- 2017 - Nagroda Rektora za koordynowanie projektu „Training of managers responsible for employees issues on the basis of social dialogue in Europe” oraz wkład w międzynarodową promocję AIK
- 2018 - Ocenę wyróżniającą w grupie adiunktów na podstawie danych zawartych w bazie Dorobek naukowy.
- 2022 - Dyplom uznania Rektora za szczególne osiągnięcia w zakresie realizacji misji Ignatianum oraz budowy prestiżu i wizerunku Uczelni.

Ogólna ocena rozprawy, dorobku naukowo-badawczego, dydaktyki oraz działalności organizacyjnej

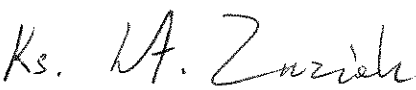
Łatwo zauważyć, że większość prac badawczych Habilitanta w obrębie etyki stosowanej znajduje swoje podstawy w integralnej wizji człowieka. Kandydat czyni to z rozwagą i nie narzuca swoich poglądów czytelnikowi ale zaprasza do refleksji filozoficznej i dyskusji w oparciu o rozumowe argumenty nad danym zagadnieniem. W czasach redukcjonizmu antropologicznego jest to ważny i potrzebny tok myślenia. Kandydat wyróżnia się swobodnym stylem pisania i jasnym językiem. Konsekwentnie prowadzi swoją myśl zarówno w monografiach, jak i artykułach naukowych. Jest rzetelnym badaczem współczesnej myśli etycznej w ekonomii i szeroko pojętej kulturze. Uważam, że jest on obiecującym badaczem naukowym w dziedzinie wciąż rozwijającej się etyki biznesu i komunikacji. Jego mocne zakorzenienie we współczesnej myśli etyczno-ekonomicznej w obszarze anglosaskim i znacząca kontrybucja w postaci rozprawy i dotychczasowych

nośnych artykułów naukowych rokuje dużą nadzieję na dalsze perspektywy badawcze. Dorobek badawczo-dydaktyczny od strony merytorycznej zasługuje na uznanie. Autor ma jasno określoną tematykę prac badawczych zakorzenioną w źródłowych tekstach filozoficznych. Bogaty dorobek naukowy Habilitanta, jak i jego duże doświadczenie dydaktyczne połączone z wydaniem licznych publikacji naukowych należy ocenić wysoko. Jego kompetencje z zakresu etyki, filozofii społecznej i filozofii kultury uwidaczniają się zarówno w publikacjach naukowych, w dydaktyce jak i w działalności organizacyjnej. Autor nie tylko swobodnie porusza się w tej tematyce, ale i wciąż ubogaca swoją wiedzę. Opiera się nie tylko na filozofii klasycznej, ale poszerza ją i konfrontuje z myślicielami nowożytnymi. Habilitant formułuje własne postulaty i tezy – może nie zawsze w sposób odważny – ale wedle swoich możliwości i w sposób konsekwentny stara się je filozoficznie uzasadniać. Czyni to w sposób jasny i rzetelny.

W swoich publikacjach naukowych usystematyzował wiele zagadnień w obrębie wyżej wymienionych dziedzin. Przedstawił filozoficzne źródła przywództwa i podmiotowego sprawowania władzy oraz zaproponował nowe rozwiązania, pozwalające przezwyciężyć kryzysy, wobec których staje ekonomia i polityka. Jego twórczość naukowa jest istotnym wkładem w polskie badania nad antropologiczno-etycznymi podstawami życia gospodarczo-ekonomicznego. Ukazał również jak etyka może wspierać ekonomię, politykę i kulturę. Jego myślenie wpisuje się w zrównoważony rozwój gospodarki i odpowiedzialnego biznesu, w którym lider firmy i pracownicy współpracują. Podkreślić należy owocną i intensywną pracę dydaktyczną Habilitanta zarówno na uczelniach jak i w innych ośrodkach społeczno-kulturalnych oraz szeroko pojętą misję współpracy uczelni ze społeczeństwem.

W związku z tym, w oparciu o analizę rozprawy habilitacyjnej oraz całego dorobku naukowego zawartego w załączonych publikacjach, jak i bardzo bogatego dorobku dydaktycznego i organizacyjnego, moja ocena jest pozytywna. Uważam, że Habilitant spełnia w sposób satysfakcjonujący warunki do wystąpienia z wnioskiem do RDN-u o przyznanie mu stopnia doktora habilitowanego nauk humanistycznych w zakresie filozofii.

Kraków, 28.02.2023.

Ks. prof. dr hab. Władysław Zuziak